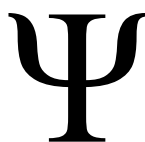

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

VYHODNOTENIE

**kontraktu 1548/2009) uzavretého medzi Ministerstvom školstva SR
a Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP)
na riešenie vedecko-výskumných úloh v roku 2009**

Bratislava, apríl 2010

Úvod

Objem finančných prostriedkov určených na riešenie vedecko-výskumných úloh v roku 2009 bol stanovený v rozpočtovej kapitole MŠ SR (schválenej vládou i parlamentom SR) vo výške 697 072.-EUR. Táto čiastka, zahŕňajúca osobné náklady, služby a nákupy bola zakotvená v Kontrakte 1548/2009, ktorý vymedzuje organizačné, obsahové a finančné vzťahy medzi ústredným orgánom štátnej správy a ústredne riadenou organizáciou.

Všeobecná charakteristika plnenia kontraktu

V súlade s článkom III. kontraktu obe zúčastnené strany uplatňovali svoje práva a plnili záväzky:

- Ministerstvo školstva SR zabezpečilo financovanie predmetu činnosti.
- Ministerstvo školstva poskytlo odbornú pomoc a informácie potrebné na riešenie úloh.
- Ministerstvo školstva uplatnilo právo na priebežnú kontrolu plnenia úloh jedenkrát štvrťročne prostredníctvom účasti svojho zástupcu na zasadaniach Ústavnej rady VÚDPaP.
- VÚDPaP predkladal výstupy riešenia úloh v požadovanej kvalite a v termínoch stanovených Plánom hlavných úloh na rok 2009.
- VÚDPaP neprekročil kontraktom dohodnutý rozpočet.
- VÚDPaP dodržal náklady stanovené na riešenie jednotlivých úloh.

Plnenie kontrahovaných úloh realizovali zamestnanci ústavu predovšetkým výskumnými, prieskumnými a publikačnými aktivitami (konštruovanie výskumných a psychodiagnostických metodík, ich overovanie a štandardizácia, vyhodnocovanie nimi získaných údajov, štatistické spracovanie a publikovanie výsledkov v odborných periodikách a na odborných podujatiach), ďalej školiacimi, supervíznymi, expertíznymi, lektorskými, koordinačnými, metodickými a organizačnými aktivitami (zvyšovanie odborných kompetencií zamestnancov škôl a školských zariadení) a aktivitami zameranými na konkrétnu pomoc deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a ich rodičom (psychodiagnostika mimoriadne nadaných detí, psychodiagnostika a psychoterapia hendikepovaných detí, detí zo znevýhodneného sociálneho prostredia i detí ohrozených sociálnou patológiou, vyhotovovanie individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre integrované deti).

Vecné plnenie kontraktovaných úloh (čl. IV.)

Jednotlivé úlohy zakotvené v Kontrakte boli z obsahového hľadiska projektované tak, aby reagovali na priority *Programového vyhlásenia vlády SR v oblasti školstva a vedy* z roku 2006. Zároveň úlohy reagovali na aktuálne prebiehajúcu školskú reformu vymedzenú *Zákonom č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní* a tiež na požiadavky *Národného programu výchovy a vzdelávania*, najmä tie jeho časti, ktoré pojednávajú o možnostiach využitia psychologickéj vedy vo výchovnom pôsobení na osobnosť mladého jednotlivca. Dôraz sa kládol na systematický rozvoj jednotlivca, najmä jeho poznávacích schopností (kognitivizácia), emocionality (emocionalizácia), prosociálneho správania (socializácia), schopnosti prevziať zodpovednosť za seba a riadiť sám seba (autoregulácia), schopnosti tvorivého riešenia problémov (kreativizácia) a vôle k sústavnému zdokonaľovaniu sa a sebarozvoju (motivácia). Značná časť úloh bola koncipovaná tak, aby ich výsledky boli využiteľné pri plnení zámerov *Koncepcie pedagogicko-psychologického poradenského systému a jeho implementácie do prax*, ktorú schválila vláda SR v roku 2007.

Kontrahované úlohy zároveň odrážali aktuálnu potrebu zvýšenej pozornosti jednotlivým skupinám detskej populácie – deťom so špeciálnymi edukačnými potrebami (hendikepovaným deťom so sensorickým, mentálnym alebo telesným postihom), deťom ohrozeným sociálnou patológiou a závislosťami, ďalej mimoriadne nadaným deťom i deťom vyrastajúcim v málo podnetnom sociálnom prostredí.

1. Úlohy schválené Vedeckou grantovou agentúrou

Sociálna začlenenosť detí s narušenou komunikačnou schopnosťou a možnosti jej ovplyvňovania v procese školskej integrácie

Bola vytvorená pôvodná batéria diagnostických postupov, ktorá komplexne zachytila úroveň sociálneho začlenenia integrované vzdelávaných žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou v dôsledku vážneho sluchového postihnutia v triednych kolektívoch. Zvolené postupy boli dostatočne citlivé a zaznamenali aj diskkrétne zmeny v postojoch počujúcich spolužiakov k zdravotne znevýhodneným spolužiakom. Výskum potvrdil empirické skúsenosti z predošlých projektov, že sociálna inklúzia ťažko zdravotne postihnutých žiakov v bežných školách je neuspokojivá. Títo žiaci dlhodobo zažívajú pocity osamotenía a sociálnej izolácie, čo môže negatívne intervenovať do procesu utvárania identity, akceptovania vlastného postihnutia a celkového sociálneho začlenenia (neprijatie počujúcou majoritou a nestotožnenie sa s komunitou nepočujúcich). Učítelia nevnímajú nedostatky v sociálnej inklúzii ako problém, nemajú čas ani priestor venovať sa sociálnym otázkam integrovaného vzdelávania. V rámci projektu bola vytvorená a overená účinnosť interaktívneho zážitkového programu, ktorý pomáha rozvíjať empatiu, sociálnu kooperáciu a utváranie sociálnych väzieb medzi intaktnými a integrovanými žiakmi. Je možné ho použiť ako preventívny prostriedok voči sociálno-patologickým javom v triednych kolektívoch.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej plnenie boli využité efektívne.

Osobnosť nadaného jedinca

Pokračovalo sa vo vyšetrovaní žiakov gymnázia v zmysle harmonogramu, ktoré bolo zamerané na zisťovanie tvorivého potenciálu a jeho vzťahu k sebaoceneniu (vlastné, rodinné, školské). Zároveň boli použité techniky na zisťovanie úrovne zvládania tak v osobnej ako i situačnej úrovni a tiež techniky na zisťovanie aktivity a flexibility. Komparatívny rozmer projektu bol z procedurálnych dôvodov korigovaný – namiesto poľskej partnerskej školy bola do výskumu zahrnutá škola v Českej republike (sprísnenie pravidiel Pedagogickej rady pre psychologické vyšetrenia na poľskej strane).

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej plnenie boli využité efektívne.

Osobnostný, vzdelávací, kariérový a sociálny vývin detí a mládeže a možnosti jeho ovplyvňovania v podmienkach zariadení výchovného poradenstva a prevencie.

Globálnym cieľom je komplexný výskum podmienok utvárania jednotlivých zložiek vývinu detí a mládeže a metodologická analýza postupov jeho možného ovplyvňovania komplexným sledovaním a následnou analýzou konkrétnych poradenských a preventívnych metód a postupov použitých u reprezentatívnej vzorky klientely CPPPaP. Čiastkové teoretické a metodologické výstupy boli využité ako podkladové materiály pri príprave národného projektu: *Podpora osobnostného dozrievania a sociálneho začleňovania detí a mládeže v podmienkach škôl a školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie s dôrazom na prevenciu agresivity.*

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej plnenie boli využité efektívne.

Možnosti zmien sebaocenenia a sebaúcty u intaktných a hendikepovaných detí a adolescentov

V rámci úlohy bol najprv uskutočnený sledovateľský výskum s cieľom získať prehľad o aktuálnych terminologických i koncepcných otázkach relevantnej problematiky. Prvé výsledky terénnych výskumov a analýza sebaúcty boli zamerané na identifikáciu intrapsychických väzieb s takými premennými, na posilňovaní ktorých je možné zvyšovať úroveň a budovať štruktúry sebaúcty. Konkrétne zistenia hovoria o pozitívnych tesných súvislostiach sebaúcty (na jednej strane) a emočnej stability (opak neurotizmu), svedomitosti a extravertzie na strane druhej. Vyššia úroveň sebaúcty bola tiež zistená u probandov z tých rodín, kde bola poskytovaná vyššia úroveň bezpodmienečného prijatia. U týchto jedincov sme súčasne evidovali nižšiu úroveň neurotizmu a vyššiu úroveň extravertzie a svedomitosti.

V rámci úlohy bola zistená výrazná rodová a vývinová variabilita štruktúr sebaúcty a životnej spokojnosti a lepší potenciál na zmenu a rozvoj u detí mladších ako desať rokov.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej plnenie boli využité efektívne.

2. Úlohy zadané Sekciou regionálneho školstva

Metodické vedenie a koordinácia práce školských zariadení pôsobiacich v oblasti výchovného a psychologického poradenstva a prevencie

Zorganizované boli metodické semináre a kolokviá pre pracovníkov školského rezortu a dlhodobé sociálno – psychologické výcviky a supervízne stretnutia. So zámerom skvalitňovania metodickej činnosti sa koordinovala práca 9 pracovných expertných skupín pre jednotlivé oblasti činnosti systému výchovného poradenstva a prevencie.

V rámci edičnej činnosti sa pripravovali metodické materiály pre potreby poradenského systému z produkcie psychologických pracovísk rezortu a zabezpečila sa špecializovaná webová stránka pre potreby metodického vedenia poradenských a preventívnych zariadení.

Odborne a organizačne sa pripravili a zabezpečili:

- Odborná konferencia „ Psychologický výskum dieťaťa vo vzťahu k budovaniu integrovaného systému výchovného poradenstva a prevencie a k metodickému usmerňovaniu poradenských zariadení“. Prašník, 1. - 2. 4. 2009.
- Kolokvium I/09 “Náčrt hlavných úloh a cieľov metodickej činnosti systému výchovného poradenstva a prevencie na rok 2009“. Bratislava, 3.2.2009.
- Pracovné stretnutie Expertného tímu pri VÚDPaP pre činnosť výchovných poradcov. Bratislava, 22. 05. 2009.
- Pracovné stretnutie expertného tímu pri VÚDPaP pre kariérové poradenstvo, 29.5.2009, Bratislava, MVK VPPPP. 15 účastníkov.
- Pracovné stretnutie expertného tímu pri VÚDPaP pre vysokoškolské poradenstvo, 29.5.2009, Bratislava, MVK VPPPP. 17 účastníkov.
- Konferencia „Centrá pedagogického poradenstva a prevencie v procese reformnej transformácie“. Bratislava 10.9.2009.
- 3 päťdňové stretnutia výcvikovo – vzdelávacieho školenia pre pracovníkov CPPPaP v oblasti univerzálnej a selektívnej prevencie drogových závislostí (september – december, 2009).
- 3 štvordňové stretnutia výcvikovo – vzdelávacieho školenia pre pracovníkov RC, DC, LVS v oblasti univerzálnej a selektívnej prevencie drogových závislostí (október – december, 2009).

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Psychologický obraz dieťaťa na Slovensku v podmienkach transformácie školstva

V prvom roku riešenia sa pripravil globálny projekt a plán práce pre jednotlivých spoluriešiteľov, z ktorých každý má za úlohu sledovať oblasť súvisiacu s jeho odborným zameraním. V príprave je testová batéria zachytávajúca viaceré oblasti psychického vývinu a jeho determinantov.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Špecifiká kognitívneho vývinu rómskych detí

Cieľom výskumu je longitudinálne sledovanie kvantitatívnych a určitých kvalitatívnych zmien vo vývine kognitívnych a mimointelektových schopností populácie rómskych detí z málopodnetného prostredia. Z intelektových schopností sa sledoval vývin verbálneho uvažovania, kvantitatívneho uvažovania, abstraktno-vizuálneho uvažovania a myšlienkových operácií. Z mimointelektových faktorov sa sledoval vývin pamäťových schopností, reči a čitateľskej gramotnosti. V roku 2009 sa podrobnejšie analyzovali výsledky z predchádzajúcich výskumných etáp a aktuálne výstupy sa prezentovali na odborných psychologických podujatiach a publikovali v odborných časopisoch. Zároveň sa pripravovala a upravovala testovacia batéria na poslednú etapu longitudinálneho výskumu. Pôvodná testovacia batéria bude v poslednej etape doplnená metodikami zameranými na sledovanie niektorých osobnostných a emocionálnych dimenzií.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Vydávanie časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa

Pre nedostatok príspevkov bolo vydávanie časopisu v časovom sklze. V roku 2009 vyšli čísla 4/2008, 1/2009 a 2/2009; číslo 3/2009 je v tlači. Rediguje sa číslo 4/2009.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

3. Úlohy na základe požiadavky zadávateľa, ktorých užívateľom sú právnické osoby (školy, školské zariadenia a ich zamestnanci)

Vytvorenie a štandardizovanie testu školskej pripravenosti

Boli vytvorené viaceré overovacie verzie 10 subtestov (úlohy a ich obsahová stránka, inštrukcie, výtvarná a grafická podoba). Pracovné verzie testu boli aplikované v predvýskume 153 deťom z majoritnej populácie ako aj rómskym deťom, ktoré chodili do materskej školy, alebo boli na začiatku povinnej školskej dochádzky (september). Zahrnuté boli školské zariadenia zo všetkých krajov Slovenska. Získané testové výsledky boli vyhodnotené, anamnestické údaje spracované a všetky dáta sú pripravené na štatistickú analýzu.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Prevenca agresivity v školách

Základným cieľom bolo zisťovanie príčin vzniku násilia na základných a stredných školách a návrh efektívnej stratégie prevencie agresívneho správania so zámerom vytvorenia metodického materiálu o poskytovaní preventívneho psychologického poradenstva a výcvikových programov, zameraných na predchádzanie a zvládanie agresivity v školách a školských zariadeniach. Bola uskutočnená teoretická analýza etiológie agresivity a návrh

operacionálneho klasifikačného systému jednotlivých druhov agresívneho správania detí a mládeže v školách a školských zariadeniach. Bol vypracovaný ideový projekt modelu skupinového preventívno-poradenského programu s priebežným sledovaním psychologických, behaviorálnych a sociálnych zmien s paralelnou evalváciou programu a následne nadväzujúci projekt zvládania agresivity v prežívaní a správaní detí a mládeže v školách a školských zariadeniach. Pripravovali sa teoretické podklady k jednotlivým aktivitám projektu. Projekt bol prezentovaný na domácich a zahraničných odborných fórach. Výstupy z predmetnej úlohy boli využité ako podkladové materiály pri príprave národného projektu: *Podpora osobnostného dozrievania a sociálneho začleňovania detí a mládeže v podmienkach škôl a školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie s dôrazom na prevenciu agresivity*

Práca na úlohe bola ukončená, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Adaptácia a vytvorenie slovenských noriem inteligenčného testu pre deti a adolescentov

Bola vytvorená prvá experimentálna slovenská verzia testu (287 položiek). Odkúšala sa na vzorke 60 žiakov stredných škôl v Bratislave. Na základe výsledkov tohto predvýskumu sa upravili niektoré položky; druhá experimentálna verzia je pripravená na odskúšanie.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Interdisciplinárna konferencia s medzinárodnou účasťou Dieťa v ohrození XVIII

Multidisciplinárna a multirezortná konferencia Dieťa v ohrození XVIII.: Poruchy správania a ich riešenie sa uskutočnila pod záštitou štátnej tajomníčky MŠ SR Bibiany Obrimčákovej, v dňoch 10. – 11. 12. 2009 v Bratislavskej Vysoké škole práva za účasti 70 odborníkov. Cieľom konferencie bolo pokračovať v mapovaní a hľadaní východísk v rôznych oblastiach ohrozenia detí a mládeže so zameraním na riešenie problémov detí s poruchami správania a na ochranu detí rozvedených a/alebo rozvádžajúcich sa rodičov.

Práca na úlohe bola ukončená, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

4. Úlohy na základe požiadavky zadávateľa, ktorých užívateľom sú fyzické osoby (deti so špeciálnymi edukačnými potrebami – nadané deti a deti s rôznymi druhmi postihnutia a ich rodiny, poslucháči psychológie, sociálnej práce a pedagogických odborov)

Detské centrum - starostlivosť o deti so špeciálnymi edukačnými potrebami

Detské centrum poskytuje multidisciplinárne ambulantné služby deťom s postihnutím, s vývinovými poruchami učenia, s odchýlkami v emočnom a sociálnom vývine, školsky neúspešným deťom a ich rodinám. Najčastejšie diagnózy sú: DMO, mentálna retardácia, narušený vývin reči, vývinové poruchy učenia. V roku 2009 využilo ambulantné služby 377 klientov, z toho 194 nových. Uskutočnilo sa 6229 diagnostických, terapeutických

a poradenských sedení, z toho 1306 logopedických, 1498 psychologických, 112 neurologických a psychiatrických, 1575 fyzioterapeutických, 353 špeciálnopedagogických a 385 sociálneho poradenstva.

Súčasťou ambulancných služieb je diagnosticko - terapeutická skupina s poldenným pobytom pod vedením liečebnej pedagogičky, v ktorej bolo zaradených na celý školský rok 5 detí (diagnózy: DMO s MR, progresívna svalová dystrofia, MR so suspektnou pervazívnou poruchou, Downov sy) a šesť detí (suspektné pervazívne poruchy, úzkostná porucha, stav po cerebrálnej lézii, poruchy správania) na opakované krátke pobyty.

V Detskom centre prebiehali odborné praxe a stáže pre študentov psychológie FFUK, UCM a TU a študentov viacerých odborov PdFUK. Pokračovala spolupráca so školami a školskými poradenskými zariadeniami pri integrovaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na je riešenie boli využité efektívne.

Zariadenie dennej výchovnej a vzdelávacej starostlivosti

Zariadenie poskytuje edukačnú starostlivosť integrovanej skupine zdravých a postihnutých detí. Skupinu navštevovalo 5 postihnutých detí (3 deti DMO+MR, 2 deti s Downovým syndrómom) a 12 zdravých. Okrem stimulácie vývinu a predškolskej prípravy je práca orientovaná najmä na sociálnu integráciu postihnutých detí.

V rámci stáží a odborných praxí zariadenie navštevovali študenti UK, UCM a TU.

Práca na úlohe pokračuje, prostriedky stanovené kontraktom na jej riešenie boli využité efektívne.

Záverečné hodnotenie

- úlohy s termínom ukončenia v roku 2008 boli splnené
- ostatné úlohy boli realizované v súlade s časovým harmonogramom zakotveným v projektoch alebo majú trvalý charakter
- kvalitu grantových výskumných úloh posudzuje Vedecká grantová agentúra (VEGA)
- ostatné ukončené výskumné úlohy (inštitucionálne) boli obhajované pred oponentskou komisiou
- kvalita nevýskumných úloh je stanovená mierou akceptácie zo strany zriaďovateľského rezortu, škôl a školských zariadení ako aj zo strany užívateľskej verejnosti (postihnuté deti a ich rodičia)
- poskytnuté finančné prostriedky boli použité na plnenie jednotlivých úloh v súlade s kontraktom.